

УДК 327.7:321.8+316

М. М. Марусинець

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ РЕСПУБЛІКИ ІРЛАНДІЯ З ПІВНІЧНОЮ ІРЛАНДІЄЮ

У статті досліджуються питання евентуального возз'єднання Республіки Ірландія і Північної Ірландії в умовах трансформації політичної кон'юнктури – зміною правлячих партій і Брекзітом. Розглядаються права громадян Північної Ірландії в контексті того, чи призведе устремління їх більшості залишитися частиною Європейського Союзу, що було виражено на референдумі по Брекзіту у 2016 р., а також до возз'єднання Ірландії. Брекзіт, демографічні зміни та політичні потрясіння в Північній Ірландії змусили багатьох замислитися, чи може возз'єднання відбутися раніше, ніж очікувалося. Перспектива створення об'єднаної Ірландії виникає в міру того, як лідер Шинн Фейн вступає на посаду першого міністра в уряді Північної Ірландії. До цього часу першим міністром Північної Ірландії завжди був представник британської юніоністської партії, але Шинн Фейн, яка виступає за возз'єднання Північної Ірландії з Республікою Ірландією, вперше отримала більшість місць в Асамблеї Північної Ірландії у 2022 р. ДЮП, найбільша юніоністська партія Північної Ірландії, бойкотувала Асамблею з лютого 2022 р. по лютий 2024 р. на знак протесту проти правил торгівлі після Брекзіту і відмовлялася повертатися до роботи протягом двох років, залишивши країну з населенням 1,9 млн. чоловік без функціонуючої адміністрації.

Ключові слова: угода Страсної п'ятниці, референдум, прикордонне опитування, Шинн Фейн, ДЮП, возз'єднана Ірландія, Брекзіт, Великобританія.

DOI 10.34079/2226-2830-2024-15-39-85-95

Постановка проблеми. У травні 1921 р. Острів Ірландія був розділений навпіл, що призвело до того, що Північна Ірландія стала частиною Великобританії, а згодом утворилася незалежна Республіка Ірландія. Північна Ірландія є регіоном Великобританії, який оспорується протягом тривалого часу. Північна Ірландія пережила десятиліття конфлікту з кінця 1960-х до кінця 1990-х рр., у результаті якого загинуло понад 3500 людей. Епоха, відома як «Смута», значною мірою спровокувала агресію протестантів, які історично домінували проти католицької меншини. Мирна угода «Страсної П'ятниці» або «Белфастська угода» (Northern Ireland Act, 1998), укладена в квітні 1998 р., призвела до створення уряду, що розділяє владу. До складу уряду увійшли політичні сили, що підтримують збройні угруповання. Більше двадцяти п'яти років потому значна частина цієї Угоди була виконана. Не дивлячись на те, що воєнізовані угруповання все ще існують, вони в основному роззброєні, і в значній мірі насильство між двома сторонами припинилося.

Через століття після поділу Ірландії на дві частини ідея про те, що зрештою може здійснитися возз'єднання, набула нового життя. Демографічні зміни, а також соціально-економічні та політичні трансформації, викликані Брекзітом, припускають, що прикордонне опитування (англ. Border Poll) або референдум можливий, однак за умови, якщо британський уряд вирішить його провести. У цьому контексті відразу уточнюємо, що «прикордонні опитування» – це референдуми, які стосуються або точного розташування кордону, або того, чи взагалі має існувати конкретний кордон.

Вони розглядаються як альтернатива війні та поважають право місцевого населення на самовизначення, хоча іноді можуть виникати суперечки щодо їхньої справедливості і легітимності правлячого режиму. У даному науковому дослідженні авторка контекстуально застосовуватиме обидва терміни – прикордонне опитування та референдум.

Так, Угода Страсної п'ятниці передбачає проведення такого прикордонного опитування або референдуму про возз'єднання Республіки Ірландії та Північної Ірландії. Той факт, що католицька громада в даний час становить більшість, існує припущення про те, що референдум про возз'єднання «двох Ірландій» має великі шанси відбутися і бути позитивним виходячи з соціологічних опитувань.

Дуже важливим є те, що на початку 2024 р. найстаріша ірландська партія, що діє в Республіці Ірландії та британській Північній Ірландії і виступає за їх возз'єднання – Шинн Фейн вперше очолила уряд Північної Ірландії, відновивши дискусію про можливість проведення референдуму про возз'єднання з Ірландською Республікою. На переконання лідера Шинн Фейн, партії, яка перемогла і зайняла більшість у парламенті Північної Ірландії у 2022 р., референдум про возз'єднання Ірландської Республіки та Північної Ірландії відбудеться протягом найближчих шести років.

Сьогодні необхідно брати до уваги той факт, що розбіжності з приводу виходу Великобританії з Європейського союзу (ЄС) у 2020 р., відомого як «Брекзит» (англ. Brexit), ускладнили прикордонний режим Північної Ірландії. Так званий Північноірландський протокол, який вводить нові прикордонні перевірки товарів, що надходять з Великобританії, викликав побоювання з приводу можливості зупинки прогресу, досягнутого угодою Страсної п'ятниці. Загалом, катастрофічні наслідки Брекзиту для Північної Ірландії викликали безпрецедентну хвилю дискусій про нові політичні та територіальні домовленості для усього острова.

Стан наукової розробки проблеми. Питання евентуального возз'єднання Ірландії є недостатньо вивченим через те, що до цього часу воно не було реальним. Дискусія щодо можливості возз'єднання виникає останнім часом у зв'язку з появою нових політичних обставин таких, як Брекзит, демографічні зміни та прихід до влади партії Шинн Фейн, яка виступає за возз'єднання Ірландії. В українській політологічній думці це дослідження є новаторським. На сьогоднішній день у західноєвропейських країнах констатується наявність невеликої кількості наукових розвідок з проблематики, що досліджується. Однак актуальність теми дослідження, що не уклінно зростає дає можливість прогнозувати появу нових якісних наукових розвідок з проблематики, що досліджується. Серед наукових праць, що представляють інтерес, можна, насамперед, виділити таких дослідників, як Т. Брадейн, П. Маклауглін, К. Ганнон, Т. Грін, Е. Сміт, М. Стак, Дж. Уолш.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні можна констатувати подолання певних розбіжностей у Північній Ірландії та обговорення питання щодо можливості провести референдум про возз'єднання Республіки Ірландії та Північної Ірландії. Угода Страсної п'ятниці, також відома як Белфастська угода, визнає право народу острова Ірландія на створення єдиної Ірландії за умови згоди обох сторін. Згідно з умовами угоди Страсної п'ятниці, уряди Великобританії та Ірландії мають організувати так зване «прикордонне опитування», якщо стане очевидним, що «більшість голосуючих висловлять бажання», щоб Північна Ірландія відокремилася від Великобританії. Механізм проведення такої форми референдуму ніколи не був чітко прописаний, але вважається, що підставою для його проведення є послідовне та надійне опитування громадської думки з цього питання.

У цьому контексті важливим є те, що 3 лютого 2024 р. розділений уряд Північної Ірландії було відновлено після дворічного розпаду. Це сталося після того, як пробританський суперник націоналістичної партії «Шинн Фейн», «Демократична юніоністська партія» (ДЮП) формально припинила дворічний бойкот коаліційного уряду. Мішель О'Ніл із партії Шинн Фейн була призначена першим міністром в уряді Північної Ірландії, що стало першим випадком, коли політик-націоналіст обійняв цю посаду. Це призвело до активізації дебатів про конституційне майбутнє Північної Ірландії і про те, чи може відбутися референдум про возз'єднання Ірландії. У зв'язку з цим М. О'Ніл, перший націоналістичний лідер на території Великобританії, 4 лютого 2024 р. заявила, що очікує проведення референдуму про возз'єднання з Ірландською Республікою у найближчі 10 років (Northern Irish Leader, 2024).

М. О'Ніл була призначена першим міністром в уряді Північної Ірландії ще з травня 2022 р., коли Шинн Фейн стала найбільшою партією Північної Ірландії, яка перемогла на виборах до Асамблеї. Але до зняття бойкоту в Асамблеї Північної Ірландії Демократичною юніоністською партією М. О'Ніл не могла обійняти цю посаду. Примітно, що законодавець від ДЮП Е. Літл-Пенгеллі стала заступником першого міністра – пост, який має рівну вагу з постом М. О'Ніл. Результати виборів до Асамблеї Північної Ірландії та муніципальні вибори показали, що Шинн Фейн краще реагує на запити та злободенні потреби виборців. За результатами виборів до Асамблеї Північної Ірландії на 90 місць у 2022 р. Шинн Фейн стала лідером і набрала 30% голосів виборців. У той же час ДЮП набрала 27,8% (Northern Ireland Assembly Election, 2022). На виборах до муніципальних рад у 2023 р. Шинн Фейн також лідирувала, набравши 30,9%, а ДЮП 23,3% голосів виборців (Local elections 2023: Results and analysis, 2023).

Важливим чинником у перемозі Шинн Фейн стали демографічні зміни. Демографічні показники в регіоні демонструють приріст католиків, які становлять більшість електорату Шинн Фейн. Відповідно до загальних переписів населення їхня частка серед жителів Північної Ірландії з 2001 по 2021 р. зросла на 1,9%. У 2001 р. частка католиків становила 43,8% (Northern Ireland Census, 2001), а у 2021 р. 45,7% (Northern Ireland Census, 2021) на тлі відповідного скорочення протестантського населення (2001 р. – 5 %, 2021 – 43,5%).

Правила поділу влади в Асамблеї, закріплені в Угоді Страсної п'ятниці, означають, що виконавча влада, яка керує країною, повинна включати представників як юніоністів, так і націоналістів. Висунення націоналіста на вищий пост в уряді Північної Ірландії викликало питання про перспективу ірландської єдності. Уряд Великобританії заявив, що не бачить реалістичної перспективи проведення референдуму про возз'єднання після призначення нового першого міністра (до 1972 р., існувала посада прем'єр-міністра Північної Ірландії) і припустив, що до будь-якого референдуму про возз'єднання залишаться десятиліття (Smith, 2024).

Політичні устремління Шинн Фейн довгий час були затьмарені її історичними зв'язками з Ірландською республіканською армією (ІРА), і особиста історія М. О'Ніл втілює ці складні відносини між її партією та войовничим минулим ІРА. Батько М. О'Ніл був інтернований як тимчасовий ув'язнений ІРА і пізніше став членом ради Шинн Фейн, а її двоюрідний брат був одним із трьох членів ІРА, застрелених у засідці Спеціальною повітряною службою Великобританії (SAS) у 1991 р. Тим не менш, М. О'Ніл наголосила на важливості своєї ролі «об'єднувача» для країни, яка прагне зберегти тендітний і дорогоцінний мир, що встановився за 26 років, що минули з моменту підписання угоди Страсної п'ятниці (Smith, 2024).

У свою чергу прем'єр-міністр Великобританії Р. Сунак спростував припущення про те, що референдум може бути проведений протягом десятиліття, після консультацій та зустрічей з М. О'Ніл та іншими членами нового уряду Північної Ірландії. Р. Сунак підкреслив, що нова угода дає Північній Ірландії більше повноважень та фінансування, ніж будь-коли. Однак М. О'Ніл ясно висловила свою тверду впевненість у тому, що поділ влади в Асамблеї Північної Ірландії може послужити народу Північної Ірландії, тоді як Шинн Фейн також має свою кінцеву мету – возз'єднання острова Ірландія (Smith, 2024).

Отже, після двох років тривалих переговорів ДЮП повернулася до поділу влади після того, як на початку лютого 2024 р. вона уклала угоду з Лондоном за торговельними правилами, ухваленими після Брекзиту, проти яких вона виступала. У рамках угоди з ДЮП уряд Великобританії опублікував документ, в якому йдеться про те, що він не бачить реальної перспективи того, що референдум призведе до возз'єднання Ірландії, посилаючись на недавні опитування громадської думки. У Лондоні вважають, що майбутнє Північної Ірландії у складі Великобританії буде забезпечене на десятиліття вперед, і тому умови для проведення референдуму навряд чи будуть дотримані об'єктивно. У свою чергу М. О'Ніл заявила, що не згодна з такою оцінкою та підходом (Northern Irish Leader O'Neill Predicts Irish Unity Vote within Decade, 2024).

Незважаючи на те, що в Північній Ірландії нарешті відновлено принцип поділу влади чимало аналітиків мають песимістичні прогнози, оскільки в минулому були випадки, коли політичні інститути регіону руйнувалися, а потім відновлювалися з тих пір, як вони були створені відповідно з Угодою Страсної п'ятниці 1998 р. Більшість громадян Північної Ірландії прагнуть того, щоб їхні політики просто продовжували займатися вирішенням численних проблем, з якими стикається регіон. Однак, після двох років протестів проти контролю над торгівлею між Великобританією та Північною Ірландією, введеного в результаті Брекзиту ДЮП повернулася в уряд, заявивши, що домоглася визначених змін. Зусилля партії, досягнутої з Лондоном, спрямовані на збереження Великобританії (McLoughlin, 2024). Угода, яка забезпечила повернення ДЮП, включає внесок британського уряду на державні послуги Північної Ірландії у розмірі понад 3 млрд. фунтів стерлінгів (3,8 млрд. дол.) (Smith, 2024).

Претензії обох сторін залишаються під сумнівом. Угода ДЮП із Лондоном суттєво не змінює природу союзу між Великобританією та Північною Ірландією. А способи, за допомогою яких регіон може возз'єднатися з Ірландською Республікою, не змінилися. І те, й інше визначається Угодою Страсної п'ятниці. Верховний суд Великобританії вже відхилив аргумент ДЮП про те, що умови початкової угоди щодо Брекзиту підривали конституційний зв'язок між Великою Британією та Північною Ірландією. Дійсно, правовий механізм, за допомогою якого Північна Ірландія могла б возз'єднатися з Республікою Ірландією, залишається точно таким, як було прийнято у 1998 р. в межах Угоди Страсної п'ятниці. За це мала б проголосувати більшість виборців в обох юрисдикціях.

Все вищезазначене ставить під сумнів заяви Шинн Фейн про близькість возз'єднання Ірландії. Хоча дані опитувань показують, що підтримка возз'єднання зросла через кризу, пов'язану з Брекзитом, менше третини виборців у Північній Ірландії підтримали б це. Підтримка в Республіці Ірландія також зросла, але постали питання про те, як можуть змінитися погляди в ході реального референдуму, особливо коли будуть порушені такі питання, як підвищення податків або можливість повернення до насильства (McLoughlin, 2024).

Крім того, в Угоді Страсної п'ятниці чітко зазначено, що лише уряд Великобританії має право ініціювати референдум у Північній Ірландії. Після хаосу який пішов за голосуванням по Брекзиту, і в умовах тиску на проведення другого референдуму про незалежність Шотландії жоден уряд Великобританії не поспішатиме йти цим шляхом. Це не означає, що побоювання ДЮП щодо майбутніх відносин між Великою Британією та Північною Ірландією або прагнення Шинн Фейн до возз'єднання Ірландії є необґрунтованими.

В цілому, констатуємо, що дебати про перспективи возз'єднаної Ірландії стали реальнішими в обох частинах острова. Потрясіння від Брекзиту призвели до того, що ірландському політичному та медійному істеблішменту довелося зайнятися цим питанням. Мирний процес ще більше зблизив уряди Великобританії та Республіки Ірландії, що об'єднані загальною зацікавленістю у стабілізації та умиротворенні Північної Ірландії після десятиліть насильства. Рішення колишнього прем'єр міністра Великобританії Д. Кемерона провести референдум про членство в ЄС і те, що британський народ проголосував за Брекзит, порушили серйозні питання щодо надійності Великобританії як партнера у контексті мирного процесу. Уряд Д. Кемерона не консультувався з Північною Ірландією, коли ухвалював рішення про проведення плебісцит щодо Брекзиту. Брекзит відкрив «вікно можливостей» для Шинн Фейн, але також став тривожним сигналом для ірландських політичних діячів, які були цілком задоволені існуючим станом речей. Це, у свою чергу, активізувало дискусію про єдність Ірландії, яка вийшла далеко за межі традиційної підтримки Шинн Фейн (McLoughlin, 2024).

Вчені, журналісти, неурядові організації, захисники довкілля та багато інших сьогодні серйозно обговорюють можливість возз'єднання «двох Ірландій», причому з обох боків кордону. Поряд з цим, підтримка Шинн Фейн, що зростає не свідчить про некритичне сприйняття її позиції щодо возз'єднання Ірландії. Партія Шинн Фейн розвивається як ліва альтернатива, що заслуговує на довіру, на противагу правоцентристським фракціям, які традиційно домінували в політиці Ірландії. Опитування громадської думки свідчать про зростання прагнень громадян Північної Ірландії та Республіки Ірландія до возз'єднання, що може ускладнити уряду Великобританії перешкоджати проведенню референдуму (McLoughlin, 2024).

Опитування громадської думки показують, що більшість громадян Республіки Ірландії хочуть проведення референдуму про возз'єднання протягом п'яти років і будуть голосувати «за» возз'єднання Ірландії, але із застереженнями. Жителі Північної Ірландії хочуть проведення референдуму про возз'єднання протягом 10 років, але більшість хочуть залишитися у складі ЄС. Насправді неможливо оцінити прагнення громадян по обидва боки кордону до возз'єднання, поки вони не дізнаються, як буде виглядати «нова» Ірландія. У цьому контексті британський дослідник Дж. Уолш задає логічні та актуальні питання: «Чи не скасує возз'єднання Ірландії існуючий порядок, згідно з яким у Федеративній Ірландії могла б зберегтися адміністрація Стормонта, а юніоністи могли б зберегти своє британське громадянство? Чи матиме об'єднана Ірландія новий прапор? Нову Конституцію? Новий національний гімн? Це надзвичайно складні питання, не в останню чергу для жителів Республіки Ірландія, які дорожать цими символами і неохоче від них відмовляються» (Walsh, 2024).

Для проведення референдуму необхідний широкий діалог між націоналістичними та юніоністськими спільнотами Північної Ірландії та Республіки Ірландія. Уряд Республіки Ірландія з обережністю ставиться до планування возз'єднання, побоюючись подальшої дестабілізації і без того нестабільної політичної обстановки в Північній Ірландії. Тим часом основні юніоністські політичні партії

відмовляються вести будь-які переговори про створення єдиної Ірландії, хоча вони в приватному порядку визнають, що наближається день голосування за возз'єднання. Подібно до того, як Республіка Ірландія ніколи не погоджувалася з британським правлінням у Північній Ірландії, непохитні юніоністи Північної Ірландії ніколи не погодяться з возз'єднаною Ірландією.

Зрештою, результати голосування залежатимуть від компромісу, що зростає в Північній Ірландії між поміркованими юніоністами і націоналістами, а також тими, хто не зараховує себе ні до тих, ні до інших. Виборці вимагатимуть отримати гарантії щодо збереження ідентичності та прав за будь-якого нового устрою, але, безумовно, найважливішим фактором, який вплине на їхні голоси, є економіка. Це найбільша проблема, з якою стикаються прихильники возз'єднання Ірландії. Громадяни Республіки Ірландія не будуть голосувати «за» возз'єднання, якщо це призведе, наприклад, до підвищення податків. У свою чергу громадяни Північної Ірландії не будуть також голосувати «за» возз'єднання, якщо їх рівень життя знизиться і вони стануть біднішими. Уряд Великобританії щорічно перераховує близько 10 млрд. фунтів стерлінгів на покриття бюджетного дефіциту Північної Ірландії. Республіка Ірландія повинна не тільки гарантувати цю щорічну субсидію, але й продемонструвати, що Північна Ірландія може процвітати після возз'єднання (Walsh, 2024).

Необхідно зазначити, що в контексті економічного розвитку Брекзінт може зіграти помітну роль. Економіка Ірландії зростає частково завдяки інвестиціям, які в іншому випадку надходили б до Великобританії до її виходу з ЄС. Економіка Великобританії страждає після голосування 2016 р. за іронією долі, прихильники Брекзінту, такі як лідер партії Брекзінт Н. Фарадж, зробили для єдності Ірландії більше, ніж незліченні ірландські республіканці, які за останні кілька століть принесли криваві жертви в ім'я свободи (Walsh, 2024).

Сьогодні, констатується реальність, яка поступово усвідомлюється британським електоратом, і можна стверджувати, що вперше з 1950 р. Брекзінт викликав дискусію про возз'єднану Ірландію. Під час прикордонної кампанії 1950-х рр. було багато розмов про возз'єднану Ірландію. Слід пам'ятати, що Угода Страсної п'ятниці була ратифікована на двох референдумах, що відбулися 22 травня 1998 р., на яких 94% виборців в Республіці Ірландія та 71% виборців у Північній Ірландії проголосували «за». В Угоді Страсної п'ятниці йдеться про те, що «всі жителі Північної Ірландії мають право від народження ідентифікувати себе та бути прийнятими як ірландці чи британці, або як ті, так і інші, за власним вибором» (Bradain, 2019).

З тих пір як референдум по Брекзінту підірвав недоторканність кордону, в політичних настроях намітилися зрушення. Більшість населення по обидва боки кордону станом на лютий 2024 р. виступає за проведення прикордонного опитування, голосування з приводу возз'єднання «двох Ірландій», в той час як станом на кінець 2023 р. за возз'єднання висловилися 64% в Республіці Ірландія і 30% в Північній Ірландії. Однак, незважаючи на це відчуття динаміки констатується недостатня кількість дискусій про те, як може або повинна виглядати возз'єднана Ірландія. Шинн Фейн передбачає створення Демократичної Соціалістичної Республіки, що складатиметься з 32 округів. Загалом, розпливчате бачення возз'єднання насправді являє собою поглинання півночі півднем, доповнене косметичними змінами. Окрім створення Національної служби охорони Здоров'я Ірландії, яка припинить існуючу дворівневу систему охорони здоров'я на півдні, передбачається лише незначне поліпшення державних послуг, гармонізація в ряді економічних, бюрократичних, політичних та інфраструктурних областей та поверхнева трансформація ірландської держави (Gannon, 2024).

Однією з причин того, що зростання популярності М. О'ніл має таку символічну вагу, є те, що політична архітектура Північної Ірландії була розроблена таким чином, щоб забезпечити постійну юніоністську більшість, керовану через протестантський парламент і державу. Нерівність, що закріплена в Північній Ірландії з моменту її заснування, посилюється десятиліттями дискримінації католиків за релігійною ознакою практично у всіх суспільних сферах, таких, як житло, зайнятість, система правосуддя тощо. У відповідь на вимоги і тиск населення з боку руху за громадянські права Північної Ірландії загальне виборче право було введено юніоністською правлячою адміністрацією тільки у 1969 р.

Шинн Фейн стала найбільшою партією на рівні місцевих органів влади в Північній Ірландії і готова завоювати найбільшу кількість місць на майбутніх загальних виборах в Республіці Ірландія 22 березня 2025 р. до нижньої палати парламенту. Це підвищує ймовірність того, що Шинн Фейн очолить уряди Північної Ірландії і Республіки Ірландія протягом 2025 р. Зростання популярності Шинн Фейн у Північній Ірландії ознаменувало ключовий переломний момент у «смутні» часи, забезпечивши підтримку прагнень ірландського республіканства в реформованих політичних інститутах Північної Ірландії та вихід із того, що перетворилося на нерозв'язний та все більш запущений міжконфесійний конфлікт (Greene, 2024).

Однак Шинн Фейн має багато роботи, якщо вона хоче досягти бажаного результату під час проведення плебіситу. Для цього буде потрібно не що інше, як прискорений установчий процес, заснований на таких масштабних соціал-демократичних реформах, яких не було ніде в Європі протягом десятиліть. Вирішення гострої житлової кризи в Ірландії та створення універсальної системи охорони здоров'я в одній з найважливіших «податкових гаваней» для корпорацій у світі є одними з багатьох кроків, необхідних для того, щоб переконати виборців у тому, що пропозиція воз'єднаної Ірландії є досить привабливою. Шинн Фейн вміло зіграла свою політичну роль в останнє десятиліття, як на боці опозиції в Республіці Ірландія, так і під час тривалого «паралічу місцевого самоврядування» в Північній Ірландії через наслідки Брекзиту і протистояння з ДЮП. Однак чи зможе Шинн Фейн підтримувати такий рівень підтримки населення, керуючи об'єднаними державами з дуже обмеженими адміністративними можливостями залишається відкритим питанням (Greene, 2024).

Нинішній уряд Республіки Ірландія пообіцяв виділити до 1 млрд. євро на різні ініціативи з розвитку інфраструктури і створення робочих місць на півночі до 2030 р. Тепер, коли Шинн Фейн контролює ключові пости в Міністерстві економіки і фінансів в Північній Ірландії, уряд, очолюваний Шинн Фейн має можливість допомогти скоординувати значні витрати на всьому острові для досягнення своїх цілей в найближчі роки. Однак у найближчій перспективі уряд зіткнеться з фінансовим тиском з боку Великобританії, чинячи опір закликам запровадити плату за воду та інші болісні заходи, що спрямовані на збільшення доходів, водночас вимагаючи більш щедрого фінансування для найбільш неблагополучного регіону Великобританії за низкою показників (Greene, 2024).

Також було відзначено, що в ході цього напруженого виборчого циклу Шинн Фейн виступає на двох різних позиціях: позиціонує себе як повстанська лівопопулістська сила і як більш консервативна організація, готова змиритися з обмеженнями, пов'язаними з поділом влади в уряді. Помітні розбіжності між позиціями, які партія займає у двох юрисдикціях, від житлової політики до екологічної політики. Наприклад, хоча партія виступає проти фінансових фондів в Республіці Ірландія, вона запрошує та вітає прямі іноземні інвестиції в Північній Ірландії (Greene, 2024).

Брекзит, демографічні зміни та політичні потрясіння в Північній Ірландії змусили багатьох замислитися, чи може возз'єднання відбутися раніше, ніж очікувалося. Підраховано, що возз'єднання Ірландії обійдеться приблизно у 20 млрд. євро на рік протягом двох десятиліть. Висновки Дублінського Інституту міжнародних та європейських відносин (ІЕА) базуються на поточному рівні фінансування, яке Північна Ірландія отримує від уряду Великобританії. Вони також включають частку державного боргу Великобританії, яку вона, мабуть, мала б у разі приєднання до об'єднаної Ірландії, а також помітно низьку продуктивність її економіки порівняно з Республікою Ірландія.

Державні служби Північної Ірландії в даний час в значній мірі залежать від «субсидії» в розмірі близько 11 млрд. євро від Великобританії, яка в разі возз'єднання повинна бути замінена фінансуванням з Республіки Ірландія. Згідно Дублінського Інституту міжнародних і європейських відносин, підсумкові витрати будуть еквівалентні 10% валового національного доходу Ірландії, з яких 40% в даний час витрачається на державні послуги. У своїх висновках автори рекомендують Північній Ірландії, яка залишається відносно бідною і в значній мірі залежить від витрат державного сектора і зайнятості, провести масштабні реформи для підвищення рівня життя своїх жителів. Не дивлячись на те, що угода між Республікою Ірландія та Великобританією дозволила вирішити деякі основні торгові проблеми, що виникли внаслідок Брекзиту, юніоністські партії часто перешкоджали зусиллям щодо забезпечення безперешкодної торгівлі через британсько-ірландський сухопутний кордон (United Ireland would cost €20 billion for 20 years, new study finds, 2024).

Сьогодні юніоністи, переважно протестантська фракція, прагнуть зберегти британське громадянство та місце Північної Ірландії у складі Сполученого Королівства та ставлять під сумнів умови миру, в яких вони живуть. У свою чергу ірландські націоналісти, в основному католики, вважають розділ Ірландії неприпустимою несправедливістю. Ідея об'єднаної Ірландії не нова і ірландські республіканці завжди проповідували єдність як неминучу долю острова. Проте одна справа мріяти про долю країни і зовсім інша підготувати підґрунтя для референдуму, який може привести до об'єднання Ірландії. Угода Страсної п'ятниці 1998 р. по праву цінується. Однак частина цієї угоди, яка була укладена з метою встановлення миру, аналізується рідше. Окрім створення уряду, що розділяє владу, угода дала Північній Ірландії можливість вийти з-під британського контролю. В Угоді говориться, що шість графств можуть вийти зі складу Сполученого Королівства і приєднатися до Республіки Ірландії, якщо за це проголосує більшість населення. Якщо громадська думка за возз'єднання покаже, що більшість громадян готові проголосувати «за», держсекретар Великобританії у справах Північної Ірландії повинен провести референдум (Stack, 2023).

Соціальні зміни, що почалися задовго до Брекзиту, сприяють проведенню референдуму. Перепис населення 2021 р. вперше показав, що в Північній Ірландії католиків більше, ніж протестантів. Опитування показують, що молоді виборці, як правило, частіше, ніж їхні батьки, підтримують єдину Ірландію та голосують за Шинн Фейн. Прагнення до возз'єднання обумовлено не тільки культурною самобутністю і великою політикою, а й практичністю. Об'єднана Ірландська Республіка – це не утопія, але громадяни в ній прагнуть мати нижчий рівень бідності, вищий рівень освіти та більшу тривалість життя. Не дивлячись на те, що економіка Великобританії перебуває у відносно спокійному стані, Республіка Ірландія створює суверенний фінансовий фонд за рахунок надлишку бюджету, який вона отримує, частково за рахунок корпоративних податків (Stack, 2023).

Вчені та некомерційні організації роками працювали над тим, щоб закласти основу для возз'єднання, наприклад, вивчаючи інтегровані системи охорони здоров'я та освіти та проводячи жваві громадські дискусії щодо соціальних наслідків. Прихильники возз'єднання заявляють, що не почнуть агітувати за проведення референдуму до тих пір, поки не зможуть представити чітку і вичерпну картину того, які наслідки викличе таке возз'єднання – витрати, вигоди і основні функції. Багато хто вказує на Брекзїт як на свіжий і яскравий приклад безглуздості того, що «люди часто-густо голосують за всебічні зміни, не розуміючи їх подальших наслідків» (Stack, 2023).

Висновки. Острів Ірландія розділений на північну частину, яка є частиною Великобританії, і незалежну Республіку Ірландія на півдні. Північна Ірландія була відокремлена від Ірландії у 1921 р. з переважанням протестантів, після того як пробританські юніоністи погрожували громадянською війною, оскільки острів прагнув до самоврядування з боку Великобританії. Натомість наприкінці 1960-х рр. на території Великобританії вибухнув тридцятирічний міжконфесійний конфлікт. Мирна Угода Страсної п'ятниці 1998 р. значною мірою поклала край насильству і передбачає можливість проведення загальноірландського голосування з питання возз'єднання двох частин Ірландії, яке називають прикордонним опитуванням. Розділена Ірландська Республіка (26 графств) довгий час прагнула або, точніше, сподівалася возз'єднатися з Північною Ірландією (6 графств).

Сьогодні політична партія Шин Фейн готова прийти до влади в обох частинах Ірландії і пообіцяла знищити кордон. Останні соціальні опитування показали, що на сьогоднішній день більшість ірландців у Північній Ірландії та Республіці Ірландія підтримують ідею створення єдиної Ірландії. У політичному плані підйом Шинн Фейн – найпопулярнішої політичної партії Північної Ірландії та Республіки Ірландії, надав додатковий імпульс возз'єднанню. В основі успіху Шинн Фейн в ірландській Республіці покладено загальне невдоволення нестачею житла або доступної орендної плати, а не прагнення до возз'єднаної Ірландії, проте підтримка, яку партія зараз отримує, дозволила їй включити своє прагнення до возз'єднаної Ірландії в загальноірландський порядок денний. Зростання популярності Шинн Фейн також сприяло демографічним змінам – стійкому зростанню католицького населення в Північній Ірландії та збільшенню кількості молодих виборців у Республіці, яких приваблює її ліва програма і які не пам'ятають про насильство в минулому. Відтак, існують чинники, які не залежать від Брекзїту та його наслідків, які стимулювали дебати про єдність Ірландії.

В економічному плані Республіка Ірландія знаходиться на підйомі. Переживши технічне банкрутство після великої фінансової кризи, країна відродилася. Республіка Ірландія є європейською батьківщиною американських технологічних і фармацевтичних гігантів: надходження від корпорацій і податку на прибуток істотно зросли. Зростання ВВП було настільки вражаючим, що ірландська економіка зростала навіть під час пандемії. Зміни в національних фінансах за останнє десятиліття відкрили можливість того, що витрати на возз'єднання обох частин острова можуть виявитися прийнятними, хоча недавні соціологічні опитування підтвердили небажання деяких виборців нести фінансові витрати за возз'єднання.

References

Bradain, T., 2019. Due to Brexit Is it Time to Unite Northern Ireland with the Republic of Ireland. *Sociology & Politics*, May. DOI:10.13140/RG.2.2.30790.50246

- Euronews, 2024. United Ireland would cost €20 billion for 20 years, new study finds, 2024. , [online] April 5. Available at: <<https://www.euronews.com/2024/04/05/united-ireland-would-cost-20-billion-for-20-years-new-study-finds>> [Accessed 9 May 2024].
- Gannon, C., 2024. A united Ireland is closer than ever. Let's make it a paradise for all of us, not just corporate tax-dodgers. *The Guardian*, [online] February 19 Available at: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/feb/19/ireland-united-workers-tax-flag-society>> [Accessed 18 May 2024].
- Greene, T., 2024. On the Road to Reunification? *Rosa Luxemburg Stiftung*, [online] February 28. Available at: <<https://www.rosalux.de/en/news/id/51728/on-the-road-to-reunification>> [Accessed 10 May 2024].
- Local elections 2023: Results and analysis, 2023. *House of Commons Library*, [online] May 22. Available at: <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9798/CBP-9798.pdf>> [Accessed 9 May 2024].
- McLoughlin, P., 2024. The restoration of power-sharing in Northern Ireland: back to the old routine? *UK in the changing Europe*, [online] 16 February. Available at: <<https://ukandeu.ac.uk/the-restoration-of-power-sharing-in-northern-ireland-back-to-the-old-routine/>> [Accessed 4 May 2024].
- Northern Ireland Act, 1998, *World Intellectual Property Organization*, [online] Available at: <<https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/gb/gb443en.pdf>> [Accessed 5 May 2024]
- Northern Ireland Assembly Election, 2022. *House of Commons Library*, [online] May 18. Available at: <<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9549/CBP-9549.pdf>> [Accessed 9 May 2024].
- Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2002. *Northern Ireland Census, 2001. Key Statistics Report*. [online] December 19. Available at: <<https://www.nisra.gov.uk/publications/2001-census-key-statistics> > [Accessed 9 May 2024].
- Smith, E., 2024. The prospect of a united Ireland emerges as a republican leader takes office in Belfast. *CNBS*. [online] February 6. Available at: <<https://www.cnbc.com/2024/02/06/northern-ireland-united-ireland-in-focus-with-sinn-feins-michelle-oneill.html>> [Accessed 9 May 2024].
- Stack, M., 2023. Is Ireland Headed for a Merger? *The New York Times* [online] November 21. Available at: <<https://www.nytimes.com/2023/11/21/opinion/united-ireland.html>> [Accessed 17 May 2024].
- VOA, 2024. *Northern Irish Leader O'Neill Predicts Irish Unity Vote within Decade* [online] February 3. Available at: <<https://www.voanews.com/a/northern-irish-leader-o-neill-predicts-irish-unity-vote-within-decade/7470194.html> > [Accessed 8 May 2024].
- Walsh, J., 2024. A united Ireland is growing ever more likely – thanks to the failures of Brexit Britain. *The Guardian*, [online] February 26 Available at: <<https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2024/feb/26/ireland-unity-brexit-britain>> [Accessed 17 May 2024].

Стаття надійшла до редакції 06.06.2024 р.

M. Marusynets

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE REUNIFICATION OF THE IRISH REPUBLIC WITH NORTHERN IRELAND

The article examines the issues of the eventual unification of the Republic of Ireland and Northern Ireland in the context of the transformation of the political environment - the change of ruling parties and Brexit. The rights of Northern Irish residents are examined in the context of whether the desire of the majority of Northern Irish residents to remain part of the European Union, expressed in the Brexit referendum in 2016, will lead to the unification of Ireland. Brexit, demographic changes and political upheaval in Northern Ireland have made many people think whether reunification could happen sooner than expected. The prospect of a united Ireland emerges as Sinn Féin's leader takes office as First Minister in the Northern Ireland government. Until now, Northern Ireland's First Minister has always been from the British Unionist Party, but Sinn Féin, which advocates Northern Ireland's reunification with the Republic of Ireland, won a majority of seats in the assembly for the first time in 2022. The DUP, Northern Ireland's largest British unionist party, boycotted the Assembly from February 2022 to February 2024 in protest at post-Brexit trading rules and refused to return for two years, leaving the country of 1.9 million people without a functioning administration .

The Good Friday Agreement, also known as the Belfast Agreement, recognizes the right of the people of the island of Ireland to create a united Ireland, subject to the consent of both parties. Therefore, in order for Irish reunification to take place, a "border poll", which is a form of referendum, has to be held in Northern Ireland and the Republic of Ireland. A quarter of a century has passed since the Good Friday Agreement was signed, which created a new power-sharing government in Northern Ireland. The agreement also sets out the type of agreement that will be required to achieve Irish unity. At the time the agreement was signed, the majority of Protestants in Northern Ireland were strongly opposed to unification.

It examines the political implications of Brexit for the prospects for a united Ireland. It has been proven that Brexit causes many problematic issues, which are particularly related to the border between Northern Ireland and the Republic of Ireland. In this regard, the article examines the political implications of Brexit for the prospects of a united Ireland. It has been proven that Brexit, on the one hand, has led to a strengthening of the split between the communities of Northern Ireland and the Republic of Ireland, and on the other hand, has strengthened the desire of the "two Irelands" to reunite. Given the fact that Brexit envisages a return to a hard border on the island from April 2017, the popularity of the idea of unification is steadily growing.

Key words: *Good Friday Agreement, referendum, border poll, Sinn Fein, DUP, reunited Ireland, Brexit, UK.*